

АКТУАЛЬНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

©2019 КОВТУН Т. Д., МАТВІЄНКО А. П.

УДК 339.56(477)

JEL: F13

Ковтун Т. Д., Матвієнко А. П. Актуальні тренди міжнародної торгівлі товарами та особливості зовнішньої торгівлі України

Мета статті полягає в розкритті актуальних трендів міжнародної торгівлі товарами та особливостей зовнішньої торгівлі України. Проаналізовано динаміку та структуру міжнародної торгівлі товарами та висвітлено актуальні тренди її розвитку. Розкрито фактори уповільнення динаміки розвитку міжнародної торгівлі товарами та зменшення її ролі як каталізатора світової економіки. Значну увагу приділено визначенню структурних зрушень у міжнародній товарній торгівлі в географічному та продуктовому аспектах. Розглянуто зрушення у складі провідних країн – учасниць міжнародної торгівлі та зміни у групі товарів – лідерів на світовому ринку. У роботі охарактеризовано особливості динаміки зовнішньої торгівлі товарами України протягом 2006–2018 рр. Висвітлено структурні зрушення в експорті товарів з України та розкрито причини даних змін. На основі розрахунку індексу виявлених порівняльних переваг визначено товарні групи, у торгівлі якими Україна має переваги на світовому товарному ринку. У результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що на даний час Україна має виявлені порівняльні переваги та спеціалізацію переважно на експорті товарів з низькою доданою вартістю. Переорієнтація в географічній структурі експорту з країн СНД у бік країн Євросоюзу також призводить до втрати Україною ринків збуту товарів з високою доданою вартістю та розширення обсягів поставок сировини та продукції низького ступеня переробки. Разом із цим, зниження обсягів імпорту продукції з високим ступенем переробки на фоні зменшення вітчизняного високотехнологічного виробництва підвищує вразливість економіки країни до зовнішніх шоків впливів. У цих умовах перспективи позитивних зрушень у динаміці та структурі зовнішньої торгівлі України залежать від багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів.

Ключові слова: експорт, імпорт, зовнішня торгівля товарами, міжнародна торгівля, структурні зрушення, продуктова та товарна структура торгівлі.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-9-28-35>

Рис.: 3. Табл.: 4. Бібл.: 11.

Ковтун Тамара Дмитрівна – старший викладач кафедри міжнародної економіки та світового господарства, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: kovtunt@gmail.comORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9512-3737>Researcher ID: https://www.researchgate.net/profile/Tamara_Kovtun

Матвієнко Анна Петрівна – студентка, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: annapetrovna9463@gmail.com

УДК 339.56(477)

JEL: F13

Ковтун Т. Д., Матвієнко А. П. Актуальные тренды международной торговли товарами и особенности внешней торговли Украины

Цель статьи заключается в раскрытии актуальных трендов международной торговли товарами и особенностей внешней торговли Украины. Проанализирована динамика и структура международной торговли товарами и освещены актуальные тренды её развития. Раскрыты факторы замедления динамики развития международной торговли товарами и уменьшения её роли в качестве катализатора мировой экономики. Значительное внимание уделено определению структурных сдвигов в международной товарной торговле в географическом и продуктовом аспектах. Рассмотрены сдвиги в составе ведущих стран – участниц международной торговли и изменения в группе товаров – лидеров на мировом рынке. В работе охарактеризованы особенности динамики внешней торговли товарами Украины в течение 2006–2018 гг. Освещены структурные сдвиги в экспорте товаров из Украины и раскрыты причины данных изменений. На основе расчета индекса выявленных сравнительных преимуществ определены товарные группы, в торговле которыми Украина имеет преимущества на мировом товарном рынке. В результате проведенного исследования сделан вывод, что в настоящее время Украина имеет выявленные сравнительные преимущества и специализацию преимущественно на экспорте товаров с низкой добавленной стоимостью. Переориентация в географической структуре экспорта со стран СНГ в сторону стран Евросоюза также приводит к потере Украиной рынков сбыта товаров с высокой добавленной стоимостью и расширению объемов поставок сырья и продукции низкой степени переработки. Вместе с тем, снижение объемов импорта продукции с высокой степенью переработки на фоне уменьшения отечественного высокотехнологического производства повышает уязвимость экономики страны к

UDC 339.56(477)

JEL: F13

Kovtun T. D., Matviienko A. P. The Current Trends in the International Trade in Goods, the Features of Ukraine's Foreign Trade

The article is aimed at disclosing the current trends in the international trade in goods and the features of Ukraine's foreign trade. The dynamics and structure of international trade in goods are analyzed and the current trends of its development are highlighted. The factors of slowing down the dynamics of international trade in goods and reducing its role as a catalyst for the world economy are disclosed. Much attention is paid to defining structural shifts in the international trade in goods both geographically and in the product aspect. Shifts in the composition of the leading countries participating in the international trade and changes in the group of goods - leaders in the world market are considered. The publication characterizes the dynamics of Ukraine's foreign trade in goods during 2006-2018. Structural changes in the exports of goods from Ukraine are highlighted and the reasons for these changes are disclosed. On the basis of calculation of the index of identified comparative advantages, commodity groups are defined, in which Ukraine has advantages in the global commodity market. As a result of the carried out research, it is concluded that presently Ukraine has the identified comparative advantages together with specialization mainly on the exports of goods with low added value. The reorientation in the geographical structure of exports from CIS countries towards the EU countries also leads to the loss of Ukraine's markets for high value-added goods and the expansion of supplies of raw materials and low-processing products. At the same time, the decline in imports of highly processed products against the background of a decrease in the domestic high-tech production increases the vulnerability of the country's economy towards external shocks. In these circumstances, the prospects

внешним шоковым воздействием. В этих условиях перспективы положительных сдвигов в динамике и структуре внешней торговли Украины зависят от многих внутренних и внешних факторов.

Ключевые слова: экспорт, импорт, внешняя торговля товарами, международная торговля, структурные сдвиги, продуктовая и товарная структура торговли.

Рис.: 3. **Табл.:** 4. **Библ.:** 11.

Ковтун Тамара Дмитриевна – старший преподаватель кафедры международной экономики и мирового хозяйства, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина) **E-mail:** kovtunt@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9512-3737>

Researcher ID: https://www.researchgate.net/profile/Tamara_Kovtun

Матвиенко Анна Петровна – студентка, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина) **E-mail:** annapetrovna9463@gmail.com

for positive developments in the dynamics and structure of Ukraine's foreign trade depend on many internal and external factors.

Keywords: exports, imports, foreign trade in goods, international trade, structural shifts, product and commodity structure of trade.

Fig.: 3. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 11.

Kovtun Tamara D. – Senior Lecturer of the Department of International Economics and World Economy, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: kovtunt@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9512-3737>

Researcher ID: https://www.researchgate.net/profile/Tamara_Kovtun

Matviienko Anna P. – Student, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: annapetrovna9463@gmail.com

Динаміка міжнародної торгівлі товарами характерні значні коливання, і вона є найбільш чутливим індикатором змін, що відбуваються у світовому господарстві в сучасних умовах. Своєю чергою, трансформації та зрушення в міжнародній торгівлі товарами істотно впливають на всі країни світу, у тому числі й на Україну, що обумовлює актуальність теми дослідження.

Економічний успіх будь-якої країни значною мірою залежить від її позицій на міжнародному товарному ринку. Дійсно, торгівля між державами була та залишається найважливішим фактором розвитку національних економік та однією з найбільш вагомих форм взаємодії. Ізоляція держави від економічної системи світу ще жодній країні не принесла процвітання. У цих умовах дослідження актуальних трендів у структурі та динаміці міжнародної торгівлі й зовнішньої торгівлі України є надзвичайно важливим.

Міжнародна торгівля та зовнішня торгівля України постійно привертають увагу провідних зарубіжних і вітчизняних науковців та аналітиків, серед яких: І. Дюмулен [2], Т. Власюк [1], С. Кулицький [3], Т. Тищук [5] та ін. Незважаючи на достатньо велику увагу до даної проблематики та значну кількість наукових праць, подальшої розробки потребують питання новітніх трендів у світовій товарній торгівлі та особливостей зовнішньої торгівлі товарами України в останнє десятиліття.

Мета статті – розкрити актуальні тренди міжнародної торгівлі товарами та особливості зовнішньої торгівлі України.

Під впливом дії ряду негативних факторів, що проявилися в системі світового господарства протягом останнього десятиліття, серйозно ускладнилася динаміка міжнародного товарного обміну, що зумовило виникнення нових трендів у її розвитку. Так, світові дестабілізуючі процеси 2008–2009 рр. призвели до значного спаду світового виробництва, наслідком чого стало зменшення обсягів міжнародної товарної торгівлі (рис. 1). За даними СОТ, зростання темпів міжнародної торгівлі у 2008 р. склало лише 2,8%,

а у 2009 р. мало вже від'ємне значення – (–13,2%) [8]. З 2010 р. спостерігається поступове збільшення світового виробництва та зростання кількості зовнішньоторговельних операцій.

Протягом 2011–2018 рр. середньорічні темпи зростання міжнародної торгівлі склали 3,01%, а середньорічні темпи зростання ВВП – 2,65%, тобто спостерігалось скорочення розриву між темпами приросту обсягів світового експорту та темпами приросту світового ВВП, що відображає лінія тренду на рис. 1.

Ця тенденція є новим явищем у світовій економіці. Справа в тому, що протягом усього післявоєнного розвитку приріст світового експорту в 1,5–2 рази перевищував приріст світового внутрішнього продукту. З 2011 р. темпи щорічного приросту світового валового продукту коливалися в межах 2,3–2,9%, у той час як темпи приросту обсягів експорту знизилися з 5,2% у 2011 р. до 3,0% у 2016 р. Вирівнювання динаміки міжнародної торгівлі товарами та світового валового продукту означає, що протягом останніх років світова торгівля втрачає роль каталізатора світової економіки. Одночасно ця тенденція ставить питання про перспективи глобалізації, оскільки однією з ознак її посилення є випереджальна динаміка міжнародної торгівлі товарами порівняно зі світовим виробництвом.

Отже, динаміка міжнародної торгівлі товарами є відображенням розвитку світової економіки в цілому. Початок ХХ століття визначився збільшенням обсягів світової товарної торгівлі, лібералізацією зовнішньоторговельних відносин, високими темпами приросту світового виробництва та поглибленням міжнародної кооперації. Останніми роками спостерігається уповільнення динаміки розвитку міжнародної торгівлі товарами внаслідок дії таких факторів, як перевищення світової пропозиції над попитом, зниження темпів зростання промислового виробництва в більшості країн, перехід держав до політики протекціонізму, розгортання торговельних війн між провідними суб'єктами міжнародної торгівлі тощо.

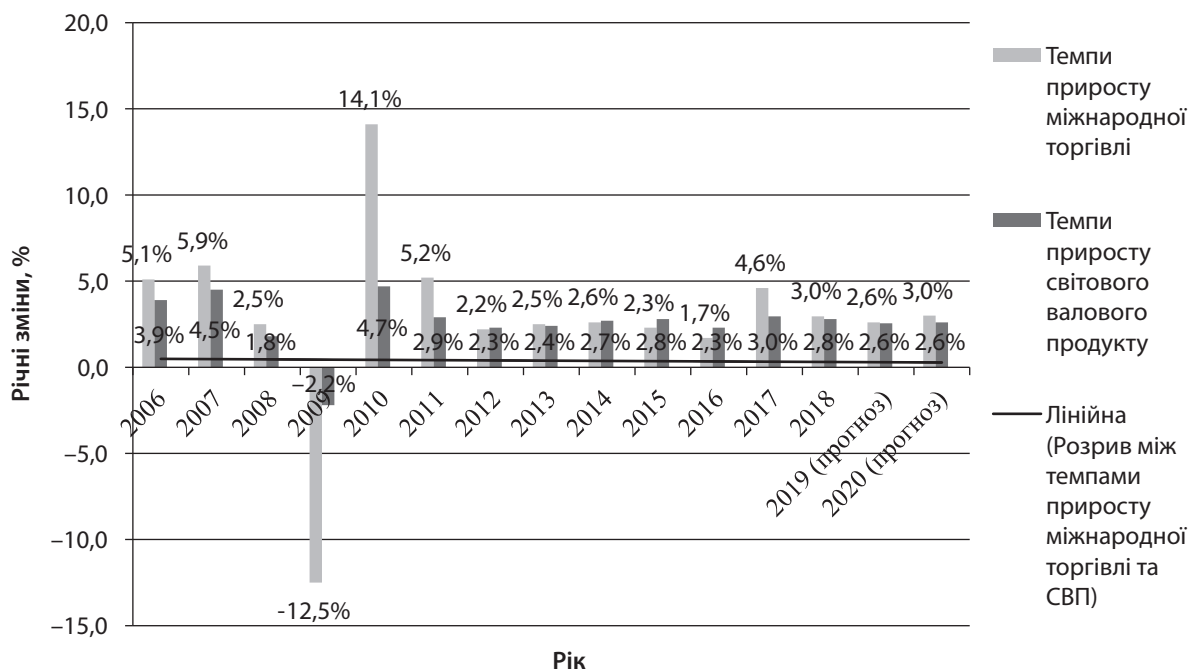

Рис. 1. Динаміка темпів приросту міжнародної торгівлі товарами, темпів приросту СВП та лінія тренду розриву між цими показниками

Джерело: складено за [7].

Особливості структури міжнародної товарної торгівлі на сучасному етапі доцільно розглядати в географічному та продуктовому аспектах. У географічній структурі міжнародної торгівлі трійка країн-лідерів, як в експорті, так і в імпорті, залишається стабільною вже більше 5 років (табл. 1). Так, за даними СОТ, у 2018 р. Китай з обсягом експорту у 2487 млрд дол. США зайняв першу позицію в експорті товарів, випередивши США в 1,5 разу. Ще 5 років тому за обсягами експорту товарів Китай випереджав США в 1,4 разу. Німеччина стабільно замикає трійку лідерів з відставанням у 2018 р. від США у 1,07 разу та від Китаю в 1,6 разу. Починаючи з 2013 р., частки Китаю та США у світовому експорті зросли на 0,4% та 0,1% відповідно.

Усередині трійки провідних імпортерів відбулися більш помітні зміни. США зберегли лідерство за обсягом імпорту у 2614 млрд дол. США, друге та третє місце розділили Китай та Німеччина відповідно. Проте за останні 5 років Китай наблизив свої показники в імпорті товарів до показників США. Так, якщо у 2013 р. обсяги імпорту товарів до США були більшими за обсяги імпорту товарів до Китаю у 1,43 разу, то у 2018 р. їх співвідношення склало 1,22 разу.

Зауважимо, що в географічній структурі міжнародної торгівлі товарами, як і раніше, частка розвинених країн перевищує частку країн, що розвиваються. Разом із цим, розрив між цими групами країн у контексті участі в міжнародній торгівлі продовжує скорочуватися, проте помітно більш низькими темпами, ніж на початку XXI століття.

У продуктивій структурі міжнародної торгівлі товарами у 2006–2017 рр. відбулися значні зміни в десятці провідних товарів (рис. 2). Обсяг всієї торгівлі товарами збільшився у 1,35 разу – з 12083 млрд дол. США до 16300 млрд дол. США. Якщо раніше на першому місці серед товарів-лідерів виділяли загальну групу «паливо», то зараз першість в міжнародній торгівлі має одна з її складових – сира нафта. Незважаючи на те, що із середини 2011 р. до початку 2016 р. світові ціни на сиру нафту знизилися більш, ніж в два рази [2, с. 6], ця товарна група продовжує утримувати лідируючі позиції. Телекомунікаційне обладнання у 2017 р. теж представлене більш вузькими категоріями, такими як обладнання для мовлення та комп'ютери. Група «автомобілі» стабільно входить у трійку товарів – лідерів світового обміну, хоча їх продажі зменшилися на 269 млрд дол. США за останні роки. З розвитком нових технологій протягом вже більш ніж 5 років до трійки лідерів потрапляє така категорія товарів, як «інтегральні схеми», яка за обсягами продажів скоро може наздогнати «сиру нафту».

У цілому, у структурі міжнародної торгівлі товарами із часткою 70% переважає питома вага готових виробів. Найбільшу частку мають такі категорії товарів, як телекомунікаційне та офісне обладнання, автомобілі та приладдя до них, продукція хімічної галузі, одяг і текстиль тощо. Збільшення питомої ваги готової продукції відбувалося, перш за все, на тлі зростання світового попиту на товари наукомістких галузей і скорочення обсягів експорту інших товарних позицій.

Найбільші світові експортери та імпортери товарів у 2018 р.

Місце	Країна-експортер	Обсяг, млрд. дол. США	Частка у світовому експорті, %	Темпи приросту експорту порівняно з 2017 р., %	Місце	Країна-імпортер	Обсяг, млрд. дол. США	Частка у світовому імпорті, %	Темпи приросту імпорту порівняно з 2017 р., %
1	Китай	2487	12,8	10,0	1	США	2614	13,2	9,0
2	США	1664	8,5	8,0	2	Китай	2136	10,8	16,0
3	Німеччина	1561	8,0	8,0	3	Німеччина	1286	6,5	11,0
4	Японія	738	3,8	6,0	4	Японія	749	3,8	11,0
5	Нідерланди	723	3,7	11,0	5	Великобританія	674	3,4	5,0
6	Республіка Корея	605	3,1	5,0	6	Франція	673	3,4	9,0
7	Франція	582	3,0	9,0	7	Нідерланди	646	3,3	12,0
8	Гонконг, Китай	569	2,9	3,0	8	Гонконг, Китай	628	3,2	6,0
9	Італія	547	2,8	8,0	9	Республіка Корея	535	2,7	12,0
10	Великобританія	486	2,5	10,0	10	Індія	511	2,6	14,0
Загалом за 10 країнами		9962	51,1	-	Загалом за 10 країнами		10452	52,9	-
Світ у цілому		19475	100,0	10,0	Світ у цілому		19867	100,0	10

Джерело: складено за [7].

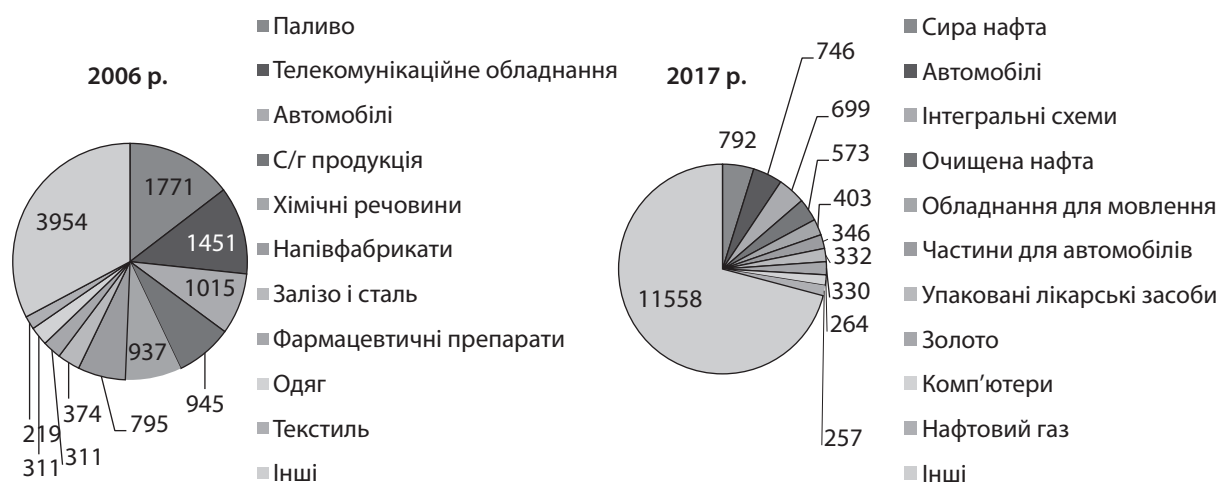

Рис. 2. Товарна структура міжнародної торгівлі у 2006 та 2017 рр., млрд дол. США

Джерело: складено за [7; 9].

На сьогоднішній день важко переоцінити значущість зовнішньої торгівлі для України як одного з факторів інтеграції в міжнародне середовище. Разом із цим, поки що наша держава не покращила свої позиції як учасник міжнародної торгівлі. Так, якщо у 2007 р. Україна займала 49 місце у списку найбільших експортерів світу та 42 місце серед найбільших імпортерів товарів, то у 2012 р. ситуація погіршилася з експортом (50 місце), але покращилася з імпортом (38 місце). Згідно з даними СОТ, у 2018 р. Україна по-

сіла серед найбільших експортерів товарів 53 місце, а серед імпортерів – 50 місце [10].

Як видно з рис. 3, якщо до кризи обсяги товарного експорту та імпорту України демонстрували зростання, то в період після кризи спостерігається хвилеподібна динаміка зовнішніх торгових контактів. Її можна охарактеризувати як синусоїдний тренд, оскільки відбувалося чергування етапів зростання та падіння вартості експорту та імпорту товарної продукції за участю України.

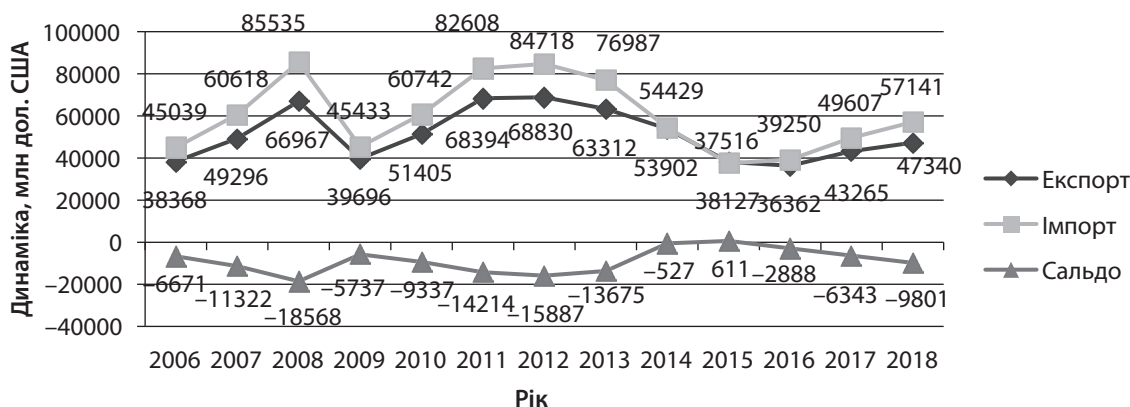

Рис. 3. Динаміка експорту, імпорту товарів та торговельного сальдо України у 2006–2018 рр.

Джерело: складено за даними [4].

Таким чином, протягом 2006–2018 рр. можна відокремити три етапи в розвитку зовнішньої торгівлі України. *Перший етап* мав місце до кризового 2008 р. і характеризувався поступовим зростанням вартісних обсягів зовнішньої торгівлі країни (див. рис. 3). Протягом *другого етапу* (2008–2013 рр.) відбувається значне зниження обсягів зовнішньої торгівлі України й поступове їх посткризове відновлення у період 2011–2013 рр. Початок *третього етапу* (2014 р.) пов'язаний зі зміною політичної ситуації в країні та агресивними діями Російської Федерації на території нашої держави. Після значного зменшення обсягів зовнішньої торгівлі України протягом 2014–2015 рр. у 2016–2018 рр. має місце стабільне зростання експорту та імпорту. Разом із цим, показники зовнішньої торгівлі товарами України все ще не досягли докризових позначок 2013 р. Сальдо зовнішньої торгівлі України протягом досліджуваного періоду 2006–2018 рр. було від'ємним, за виключенням 2015 р., коли експорт вперше більш ніж за десять років перевищив імпорт.

Аналіз товарної структури експорту з України свідчить про вагомі структурні зрушення, що відбулися в період 2006–2017 рр. (табл. 2).

Упродовж 2006–2017 рр. лідируючу позицію в експорті займали недорогоцінні метали та вироби з них, хоча їх питома вага в загальному обсязі експорту знизилася майже вдвічі – з 42,8% у 2006 р. до 23,4% у 2017 р. Серед причин такого значного зменшення частки категорії «недорогоцінні метали та вироби з них» у структурі експорту країни можна виділити збільшення розміру мит на дану продукцію в країнах-імпортерах; падіння цін на недорогоцінні метали на світовому ринку; скорочення значної частки експорту до Російської Федерації; втрата частки виробників у зоні АТО, а також тотальна незацікавленість власників найбільших металургійних підприємств у проведенні комплексної модернізації. Натомість, у структурі вітчизняного товарного експорту стрімко зростає питома вага продуктів рослинного походження – з 5,1% у 2006 р. до 21,3% у 2017 р. Це відбу-

вається на фоні збільшення більш ніж в 4 рази обсягів експорту цієї категорії товарів, та, за прогнозами експертів, агротренд в Україні лише набиратиме обертів. У нинішній соціально-економічній ситуації ця сфера практично єдина, яка може при відносно невисоких витратах показувати стабільне зростання.

У 2018 р. за обсягами експорту мінеральні продукти перемістилися з 2-ї позиції до 5-ї, повернувшись при цьому до показників 2006 р. Перш за все, це пов'язано зі втратою низки виробничих потужностей на невідконтрольних Україні територіях Донецької області [3, с. 52].

Експорт жирів та олій значно зріс, починаючи з 2006 р., як в абсолютному, так і у відносному вимірах. Значне зростання показників обумовлене сприятливими кліматичними умовами в Україні та новітніми технологіями обробки землі. Соняшникова олія залишається головною статтею експорту в групі жирів та олій.

Машини, обладнання та механізми протягом досліджуваного періоду утримують 4-ту позицію серед експортованих товарів-лідерів. Разом із цим, за останнє десятиліття в межах цієї товарної групи більш, ніж у 4 рази скоротився експорт залізничних локомотивів, майже в 10 разів – літальних апаратів. Найкраща ситуація в цьому секторі з електротехнічною промисловістю, яка за останні роки збільшує валютну виручку від експорту. Це відбувається багато в чому завдяки нарощуванню поставок комплектуючих для європейських компаній, зокрема з побудованих спеціально для цього останніми роками кількох західноукраїнських підприємств.

Головним ризиком у контексті структури вітчизняного товарного експорту була та залишається надмірно висока частка сировини та напівфабрикатів, які мають вкрай нестійкі ціни на світовому ринку.

Індекс виявлених порівняльних переваг (табл. 3) дає змогу визначити, за якими товарами Україна має порівняльні переваги на світовому ринку [6, с. 110–111].

Товарна структура експорту України у 2006-2017 рр. (млн дол. США)

Товарна структура експорту	2006 р.		Місце	2013 р.		Місце	2017 р.		Місце
	млн дол.	%		млн дол.	%		млн дол.	%	
Усього	38367,7	100		63312,0	100		43264,7	100	
у тому числі									
Живі тварини; продукти тваринного походження	396,5	1,0	10	1084,1	1,7	9	1108,8	2,6	9
Продукти рослинного походження	1951,1	5,1	5	8875,9	14,0	2	9215,7	21,3	2
Жири та олії тваринного або рослинного походження	971,4	2,5	7	3507,1	5,5	7	4605,7	10,6	3
Готові харчові продукти	1394,4	3,6	6	3557,2	5,6	6	2826,7	6,5	6
Мінеральні продукти	3871,8	10,1	2	7494,9	11,8	3	3947,7	9,1	5
Продукція хімічної промисловості	3387,3	8,8	3	4327,3	6,8	5	1660,6	3,8	7
Деревина і вироби з деревини	603,1	1,6	9	1144,4	1,8	8	1205,9	2,8	8
Текстильні матеріали та текстильні вироби	915,3	2,4	8	811,1	1,3	10	759,5	1,8	10
Недорогоцінні метали та вироби з них	16420,1	42,8	1	17570,7	27,8	1	10124,6	23,4	1
Машини, обладнання та механізми	3330,5	8,7	4	6975,0	11,0	4	4276,8	9,9	4

Джерело: складено за даними [4].

Таблиця 3

Індекс виявлених порівняльних переваг у 2006 та 2017 рр.

Експортовані товари	2006 р.	2017 р.	Виявлені порівняльні переваги (> 1)
Недорогоцінні метали та вироби з них	6,14	3,97	Так
Продукти рослинного походження	3,64	11,2	Так
Жири та олії тваринного або рослинного походження	8,33	21,2	Так
Живі тварини; продукти тваринного походження	1,93	1,44	Так
Готові харчові продукти	0,86	1,18	Ні/Так
Мінеральні продукти	0,83	1,02	Ні/Так
Продукція хімічної промисловості	1,04	0,43	Так/Ні
Деревина і вироби з деревини	0,51	0,53	Ні
Машини, обладнання та механізми	0,29	0,35	Ні
Текстильні матеріали та текстильні вироби	0,62	0,51	Ні

Джерело: складено за даними [11].

Наведені в табл. 3 дані свідчать про те, що за першими чотирма позиціями експортованих товарів Україна має виявлені порівняльні переваги як у 2006 р., так і у 2017 р. Порівняльні переваги в торгівлі України на світовому ринку харчовими продуктами та мінеральними продуктами мали місце у 2017 р., хоча у 2006 р. вони були відсутні. У торгівлі продукцією хімічної промисловості, навпаки, Україна втратила свої позиції. Три останні експортовані това-

ри-лідери не мали виявлених порівняльних переваг впродовж періоду, що аналізується. Таким чином, на даний час Україна має порівняльні переваги та спеціалізацію переважно на експорті товарів з низькою доданою вартістю.

На сьогоднішній день Україна має торговельні відносини майже зі всіма країнами світу, проте останнім часом можна спостерігати зміну вектора зовнішньої товарної торгівлі України (табл. 4).

Географічна структура експорту товарів з України у 2006 та 2018 рр.

Країна	2006 р.		2018 р.	
	млн дол. США	%	млн дол. США	%
Усього	38367,7	100,0	47339,9	100,0
у тому числі:				
Російська Федерація	8650,7	22,5	3654,1	7,7
Польща	1344,5	3,5	3257,6	6,9
Італія	2503,4	6,5	2628,8	5,6
Туреччина	2390,0	6,2	2352,4	5,0
Німеччина	1283,8	3,3	2208,4	4,7
Китай	544,7	1,4	2200,3	4,6
Індія	850,1	2,2	2175,9	4,6
Угорщина	946,1	2,5	1646,3	3,5
Нідерланди	710,7	1,9	1603,5	3,4
Єгипет	748,4	2,0	1557,1	3,3
Інші	18395,3	47,9	24055,5	50,8

Джерело: складено за даними [4].

Так, за даними, наведеними в табл. 4, бачимо, що протягом усього періоду спостерігається стійка тенденція до зменшення питомої ваги в українській зовнішньоторговельній діяльності країн СНД у цілому та Російської Федерації зокрема. Частка в експорті останньої у 2018 р. порівняно з 2006 р. скоротилася майже втричі. Ця тенденція розпочалася ще задовго до підписання Угоди про асоціацію з ЄС, але реально прискорилася, починаючи з 2014 р. Незважаючи на це, навіть сьогодні Росія залишається найбільшим торговельним партнером України серед усіх країн світу.

Досить стійкою є тенденція до збільшення питомої ваги країн Європейського Союзу в українському експорті. У 2014 р. вона вперше перевищила частку країн СНД. За останні 4 роки ситуація змінилася настільки, що тепер в українському експорті питома вага країн СНД складає лише половину аналогічного показника країн ЄС.

У 2018 р. друге та третє місця серед найбільших імпортерів української продукції розділили Польща (чорні метали, електричні машини, руди, шлак і зола) та Італія (чорні метали, зернові культури, жири та олії тваринного або рослинного походження).

Отже, аналіз товарної та географічної структури зовнішньої торгівлі України дозволяє зробити такий висновок: структурні зрушення в географічній структурі експорту з країн СНД на ЄС призводять до втрати Україною ринків збуту товарів з високою доданою вартістю та розширення обсягів поставок сировини та продукції низького ступеня переробки.

Що стосується українського імпорту, то наша держава продовжує зберігати високий рівень залеж-

ності від енергоносіїв, що становить значну загрозу національній безпеці України. Товари машинобудівної та приладобудівної галузі також є провідними в імпорті нашої країни. Разом із цим, останнім часом відбувається зниження обсягів імпорту продукції з високим ступенем переробки. Такий тренд відбувається на фоні зменшення вітчизняного високотехнологічного виробництва та підвищує вразливість економіки країни до зовнішніх шоків впливів.

Таким чином, позиції України на світовому товарному ринку, тенденції її зовнішньої торгівлі є відображенням сучасного стану національного виробництва й розвитку економіки країни. Позитивні зрушення будуть пов'язані з реалізацією інноваційного потенціалу України, стимулюванням високотехнологічних виробництв, посиленням взаємодії держави та бізнесу та створенням сприятливих умов для виробництва та експорту конкурентоспроможної та високотехнологічної продукції. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Власюк Т. О. Стан і тенденції зовнішньоторговельної діяльності України. *Стратегічні пріоритети. Серія «Економіка»*. 2015. № 4. С. 48–58.
2. Дюмулен І. І. Международная торговля в послекризисные годы (2010–2015 гг.) – новые тенденции и некоторые проблемы. *Российский внешнеэкономический вестник*. 2016. № 7. С. 3–12.
3. Кулицький С. П. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі. *Україна: події, факти, коментарі*. 2015. № 23. С. 49–59.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Тищук Т. А. Пріоритети забезпечення зовнішньої стійкості економіки України. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 1. С. 52–60.

6. Balassa B. Trade Liberalisation and "Revealed" Comparative Advantage. *The Manchester School of Economic and Social Studies*. 1965. Vol. 33. Issue 2. P. 99–123. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9957.1965.tb00050.x>

7. Global trade growth loses momentum as trade tensions persist / WTO Secretariat. Geneva, PRESS/837. 2 April, 2019. URL: https://www.wto.org/english/news_e/pres19_e/pr837_e.htm

8. Modest trade recovery to continue in 2015 and 2016 following three years of weak expansion / WTO Secretariat. Geneva, PRESS/739. 14 April, 2015. URL: https://www.wto.org/english/news_e/pres15_e/pr739_e.htm

9. The Observatory of Economic Complexity. URL: <https://oec.world/ru/profile/country/wld/>

10. Trade profiles. Ukraine / WTO Secretariat. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/trade_profiles/UA_e.pdf

11. Unctad Stat Data Center. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

REFERENCES

Balassa, B. "Trade Liberalisation and "Revealed" Comparative Advantage". *The Manchester School of Economic and Social Studies*. 1965. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9957.1965.tb00050.x>

Dyumulen, I. I. "Mezhdunarodnaya trgovlya v poslednie krizisnye gody (2010-2015 gg.) – novyye tendentsii i neko-

toryye problemy" [International trade in the post-crisis years (2010-2015) – new trends and some problems]. *Rossiyskiy vneshneekonomicheskij vestnik*, no. 7 (2016): 3-12.

"Global trade growth loses momentum as trade tensions persist". WTO Secretariat. Geneva, PRESS/837. 2 April, 2019. https://www.wto.org/english/news_e/pres19_e/pr837_e.htm

Kulytskyi, S. P. "Pytannia transformatsii ukrainskoi zovnishnyoi torhivli na suchasnomu etapi" [The question of transformation of Ukrainian foreign trade at the present stage]. *Ukraina: podii, fakty, komentari*, no. 23 (2015): 49-59.

"Modest trade recovery to continue in 2015 and 2016 following three years of weak expansion". WTO Secretariat. Geneva, PRESS/739. 14 April, 2015. https://www.wto.org/english/news_e/pres15_e/pr739_e.htm

Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

"The Observatory of Economic Complexity". <https://oec.world/ru/profile/country/wld/>

"Trade profiles. Ukraine". WTO Secretariat. https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/trade_profiles/UA_e.pdf

Tyshchuk, T. A. "Priorytety zabezpechennia zovnishnyoi stiiikosti ekonomiky Ukrainy" [Priorities for ensuring the external stability of the Ukrainian economy]. *Stratehichni priorytety*, no. 1 (2013): 52-60.

Unctad Stat Data Center. <https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>

Vlasiuk, T. O. "Stan i tendentsii zovnishnyotorhovelnoi diialnosti Ukrainy" [Status and tendencies of Ukraine's foreign trade activity]. *Stratehichni priorytety. Seriya «Ekonomika»*, no. 4 (2015): 48-58.